

ДОПРИНОС МИЛИВОЈА В. КНЕЖЕВИЋА ПРОУЧАВАЊУ ПСЕУДОНИМА

Мила Медіовић Стефановић

*Центар за научна истраживања САНУ
и Универзитета у Крајујевцу*

УДК: 808.1:81'373.231

02:929 Кнежевић М. В.

050:02БИБЛИОТЕКАР"1949/1956"

025.342

Сажетак

Полазећи од сазнања да се о нашој псеудонимологији није много писало, настојали смо да у овом раду представимо референтне прилоге разрешених и неразрешених псеудонима објављиваних од друге деценије по изласку часописа *Библиошekar*. За библиотекарску струку од посебне важности је наставак истраживања на откривању псеудонима и у савременој библиотечној пракси. Велики заслужник у области псеудонимологије је Миливоје В. Кнежевић, који је сазнања из ове области објављивао у *Библиошekarу* од 1949. до 1956. године. Драгоцене прилоге о југословенским „псевдонимима“ преточио је у књигу *Речник наших псевдонима*, али, нажалост, тај рукопис није до сада објављен. Из текстова Миливоја В. Кнежевића сазнајемо податке о многим књигољупцима, библиотека-рима и сличним темама из библиотечке делатности. Највећа заслуга Миливоја В. Кнежевића је у томе што је обогатио југословенску библиографију псеудонима и подстакао неколико сарадника да прикупљају податаке везане за енигму псеудонима у нашој књижевности.

Кључне речи: псеудоними, псеудонимологија, збирка псеудонима, Миливоје В. Кнежевић, часопис *Библиошekar*.

Вековна цивилизацијска пракса потписивања ауторског текста различитим именима, иницијалима, ванјезичким ознакама и потписима заокупљала је многе истраживаче и мотивисала их да се усредсреде на разоткривање псеудонима¹ – изузетно важног задатка за књижевност, библиографију, историографију и друге научне области.

Методолошки приступ и мотивација за напоран задатак дешифрације ауторских имена подразумевају дуготрајно истраживање свих који су се определили за овај важан сегмент библиографског доприноса библиотекарству и другим друштвеним наукама. Наводи и збирке литературе из страних књижевности били су путокази ка успешном разрешењу прикривених имена. Када је реч о *supercheries litteraries, literary disguises, verkleidete (maskierte) Literatur*, најранија је Гајслерова из 1669. године, а најбројнија је Велерова са 32.000 псеудонима. Волтер има највећи број псеудонима: 200. Страни псеудоними имају своје вишетојне збирке, јер је та област била од великог значаја како за библиографе и библиотекаре, тако и за књижевне историчаре и научне раднике.²

Свестрани интелектуалац и библиотекар Миливоје В. Кнежевић³ је препознао важност ангажовања у истраживању и откривању псеудонима и усредсредио се на тај задатак. Но, пре посвећености овом дуготрајном и минуциозном задатку великог културног посленика, настојали смо да укажемо шта подразумева појам „псеудоним“ и од када се користи као ауторски потпис у нашој књижевности. Историја настанка псеудонима везује се за средњовековна дела, као што је *Плачъ Сербѣи* Захарија Стефановића Орфелина, потписано С. С. С. („Собствени Син Србији“), штампано у Млецима 1761. године. Као пример анонима истиче се *Лешѡйис ѥѡѡа Дукљанина* – барски летопис и *Крмчија*. Знатније коришћење псеудонима приметно је током 19. века у књижевним, научним и политичким делима и периодичној штампи. Први записи о нашим псеудонимима потекли су од Никше Градија у брошури *О bezimenim dopisima u našoj političkoj štampi, pa*

1 Псеудоним је реч грчког порекла и означава измишљено, ново име које књижевници, уметници или личности из јавног живота користе уместо стварног имена и презимена. Иван Клајн; Милан Шипка, *Велики речник страних речи и израза*, 3. допуњено и исправљено изд. (Нови Сад: Прометеј, 2008) 1016.

2 Миливоје В. Кнежевић, „О нашим псевдонимима“, *Библиошкар*, 1949, 3, 265.

3 Миливоје В. Кнежевић био је полиграф – личност остварена на многим просветно-културним пољима. Интелектуалац, професор, библиотекар, културни радник, представник генерације која је стасавала и опстала упркос трагичним историјским догађајима. Миливоје (Владимир) Кнежевић рођен је у Крагујевцу 6. новембра 1899, а преминуо је 13. јула 1973. у свом родном граду. Био је иницијатор оснивања и уредник часописа северне Бачке под називом *Књижевни север*. Као професор, писао је и о нашој књижевности те међу његовим библиографским јединицама доминирају оне везане за усмену књижевност из које је припремио и докторску тезу, пропалу приликом бомбардовања Београда. Као песник, прозаиста и есејиста објавио је многа дела која су штампана као монографије и прилози у часописима.

o staroj i novoj muzici u Dubrovniku (Dubrovnik, 1890, 16, 21).⁴ Никша Гради је био и први критичар оваквог начина потписивања дела, употребљених у нападачке сврхе.

Разрешење шифри и енигматских ауторских потписа у делима других народа, као и у светској библиографији – тешко је одредити количински и у приближној сразмери. „Једно је извесно: да количина решених бројно много заостаје за количином нерешених псевдонима; управо решени псевдоними само су мали део, те разноврсне и обимне, разбацане и затурене материје, не ретко и сумњиве каквоће и врло често и нерешљиве енигматичности.”⁵ У *Малој југословенској енциклопедији библиотекарства* у оквиру одреднице „пseudоним” записано је колико је тежак посао посвећеника откривања правога имена прикривеног псевдонимом: „За библиотекара псевдоними представљају посебну тешкоћу. Дужан је да их разреши уколико сазна имена особа које се под њим крију. У ту сврху му служе збирке разрешених псевдонима. Када су посреди исти псевдоними различитих писаца, потребно је консултовати историчаре књижевности и друге стручњаке. Неки псевдоними до данас нису разрешени, а за неке се претпоставља да припадају истом писцу. Библиотекар треба да у ауторском каталогу региструје све псевдониме и да их упутним листићима повеже с правим именима и презименима, и обрнуто да их упуту на псевдониме ако је реч о писцима који се под њима препознају.”⁶

Образложења о мотивима прикривања правога имена су различита, има их: „шаливих и озбиљних, стварних и измишљених, оригиналних и преведених, латинизираних и русизираних, у разним ознакама и видовима, комбинацијама и варијацијама: – графички знак и симбол, слово и слог, реч и фраза. име и презиме нашег и страног порекла.” Поред угледних књижевника, научника и политичара и жене писци су се потписивале на овај начин (Мир-Јам – Милица Јаковљевић, Сава Мицић – Мица Савић, Enjuškina – Marija Kumičić, Zagorka – Marija Jurić).

Уважавајући улогу библиотекара у обради књижне и некњижне грађе, Миливоје В. Кнежевић подсећа на три врсте књига на које се обраћаистраживачка пажња:

4 Nikša Gradi je zapisao: „Da mladi spisatelj, baveći se o kakvom posve apstraktnom znanstvenom predmetu ili kakvom umjetničkom djelu, turi u svijet svoje pismo pod izmišljenim imenom, ili, ako mu je drago, baš i ne potpiše ga; niko nema za nago pravo da mu što s razlogom prigovori, e se stvar može lako tumačiti i sasvim pohvalno, budi piščevom smjernosti, budi željom da se o njegovom djelu izrazi javno mnjenje bez ikakvog obzira na njegovu osobu. U takvom postupanju nije ni najmanjeg uzroka da se sumnja o poštenju onoga koji piše, e se uprav tad to poštenje niti dodava, niti oduzima unutrašnjoj vrijednosti dotičnog pisma.” *Библиотекар*, 1949, 3, 267–268.

5 Миливоје В. Кнежевић, „Збирка наших псевдонима”, *Библиотекар*, 1950, 1, 26.

6 Vladimir Jakanović; Emil Popović; Miloš Stojanović, *Mala jugoslovenska enciklopedija bibliotekarstva* (Beograd: Nova knjiga, 1988), 208.

1. На књиге потписане правим именом и презименом писаца (случај са мононимом – књига једног писца и полинонимом – књига два и више писаца);
2. На проблематичне књиге сумњивих писаца (као што су то апокрифна дела, мистификације и плагијати);
3. На дела „колективног аутора“ (непотписано дело више аутора), на дело без имена и презимена писца (анонимна) и на дела са лажном ознаком иза које се крије право име и презиме писца (псевдонимна дела).

Ова последња, дела потписана туђим именом, прозвољно узетим именом или било каквом другом графичком ознаком којима се прикрива ауторски идентитет посебно су интересовала проучаваоце псевдонимима. На почетку уводног текста „О нашим псевдонимима“ Кнежевић образлаже мотиве посвећености овој теми, о којој је недовољно и узгред писано „по историјама књижевности, у енциклопедијама и између других биографских и библиографских података појединих писаца, они се налазе растурени као помен и податак.“⁷

Појам псевдонима Кнежевић је одредио на почетку свог рада: „Свака графичка ознака: слово, број, шифра и симбол, свака реченица, реч и слог, сваки иницијал имена, или имена и презимена, или имена, очева имена и презимена, свако произвољно узето стварно или измишљено, старо или ново, наше или туђе, постојеће или вештачким путем (игром речи) исконструисано име, ознака, израз – иза којих се крије писац – све то има псевдонимно значење – псевдоним је.“

Прикривено име не треба мешати са промењеним правим крштеним именом из верских побуда (Растко Немањић – Свети Сава, дијак Глигорије, Јефимија, Сава Инок итд); политичких (Теодор Филиповић – Божа Грујић, Јован Савић – Иван Југовић); илегалних (Јосип Броз – Тито); националних разлога (Алекса – Бранко Радичевић, Коста – Стојан Новаковић). Овом низу додаје и случајеве промене имена као што су Радојко Јовановић – Раде Драинац, Јосип Миличић – Сибе Миличић, Аугустин Ујевић – Тин Ујевић.⁸

Кнежевић упозорава да треба правити разлику између карактеристика псевдонима и анонима. Анонимни аутор је сакривен иза своје безимености, али жели да његов текст буде публикуван, псевдонимом скрива своју аутентичност, а разлози могу бити лична несигурност, срачунатост на ефекат и сензацију или прикривање политичког деловања.

„Нарочиту врсту злоупотребе псевдонима представљају случајеви политичког безобзирног обрачунавања, у плаћеничкој, монополисаној штампи

⁷ „О нашим псевдонимима“, *Библиошкар*, 1949, 3, 263.

⁸ Исто, 263–264.

појединих клика и котерија – где псевдоним има недостојну улогу бусије, која служи да се противник што жешће мападне, оклевета и упрља, а пријатељ једномишљеник – не ретко и од потплаћеног псевдонима – хвали, узноси и слави”. Кнежевић је у ову тематику увео и појам „полупсевдонима” које су изабрали: Војислав – Војислав Илић, Даница – Даница Чакловић, Живана – Живана Ст. Милићевић, Чика Јова – Јовановић, Змај, итд.

У Кнежевићевој збирци има и примера да се страно име нађе као псеудоним, посебно ако књижевник пише на страном језику – Душан Јанић, приређивач *Балканске царице* на енглески језик, потписивао се као Volnaу, али је и странац узмао име нашег аутора (Philéas Lebesgue – Љубомир Зеленлуговић). Поједини писци имали су више псеудонима; Ђура Даничић два, Јован Скерлић пет, Милорад Митровић десетак, Милорад Павловић око педесетак, Змај је имао око 200. Међу потписима писаца има и истих имена и презимена, а разликују се неком посебном ознаком; постоји Војислав Илић и Војислав Илић Млађи.

Сводећи списатељска „прерушавања” у првом тексту „О нашим псевдонимима” Миливоје В. Кнежевић их класификује у пет категорија. Прва се односи на псеудониме изведене од правог имена и презимена почетним и завршним слоговима, разним обртима и спојевима слогова, бројним комбинацијама и игром речи „ребусног карактера”. 1. а) почетним словима имена, очевог имена и презимена: С. А. С. (Стеван А. Сремац), Ж. О. Д. (Живојин О. Дачић); б) почетним словима имена и презимена А. Н. (Андра Николић), М. Ћ. (Milan Ćurčin); в) почетним словом презимена и имена: Т. С. (Текелија Сава); г) почетним словом имена Л. (др Лаза Поповић); д) почетним словом презимена: Ћ. (Ćurčin Milan); ђ) средњим словом имена: е) почетним словом имена и први део сугласника из презимена: М. Двд. (Милош Давидовић); ж) почетним и завршним словом презимена С–ц (Сремац Стеван); 2. а) прво слово имена и први слог презимена: Дил. (Драг. Илић), Жаћ (Живко Аћимовић); б) први слог имена и почетно слово презимена: Стеб. (Стеван Бешевић); в) први слог презимена и почетно слово имена: Вук. М. (Вукићевић Миленко); г) први слог имена и први слог презимена спојени у једну реч: Алмарт (Александар Мартиновић); Брандим (Бранислав Димитријевић); д) средњи слог имена Дис (Владислав Петковић); ђ) почетно слово презимена узето за име, а од имена изведено презиме: А. Добрић (Добра Арнаутовић); е) од имена изведено презиме: Иванов (Иван Дежман); ж) од имена изведено презиме, а од презимена изведено име: Радоња Јовановић (Јован Радоњић), Раде Веселиновић (Веселин Радовић), М. Zvonimirović (Zvonimir Mirković); з) презиме штампано као име, средње слово и презиме Мил. О. Шевић (Милошевић Милан); и) наопако написано име Мијах (Хајим Давичо); ј) наопако написано презиме Инилед (ДЕлина Коста); к) име и презиме спојено у једно име: Poltanov (Paul Tanov); л) два средња слога и почетни и завршни слог презимена

спојени у друго име: Мука и презиме Polo (Pomykalo Josip); љ) од слова имена и презимена комбиновано друго име и презиме: Мирђилом Тади-ров (Милорад Митровић) или Ћ Ковић (Ђорђе Рајковић).

Другу скупину чине псеудоними сачињени од пищевог географског порекла, града или неке градске четврти; националне или верске ознаке: а) Палилулац (Милорад Павловић); по месту Стари Београђанин (Коста Христић), Београђанин (Јован Скерлић), Требињац (Јован Ковачевић); в) по ужој или широј покрајини: Овчепољац (Јован Хаџи Васиљевић), Шумадинац (Владимир Карић), Вошњак Slavoljub (Ivan Franov Jukić); г) по народности: Србин Босанац (поп Стијепо Трифковић), Hrvat Вошњак (Tugomir Alaupović); д) по вери: Православни (др Никодим Милаш), Мухамеданац (Дервиш бег Љубовић).

Трећу колекцију чине псеудоними узети из постојећих имена и презимена наше и стране историје и књижевности: а) из историје Robespierre (Дим. Ј. Јанковић), Грах (Јован Скерлић, Риста Ј. Одавић); б) из наших народних песама: Павле Орловић (Светислав Симић), Милан Топлица (Перо Слијепчевић), Стари Вујадин (Јаша М. Продановић, Сретен Л. Пашић), Раде Облацић (Љубомир Протић – Влад. Стојановић); в) из митологије: Марс (Живојин Мишић, Душан Симовић), Ritas – Satir (Милорад Павловић), Аргус (Милан Ћ. Ђорђевић); г) и имена књижевних ликова: Lear (лик из Шекспирове драме – Милутин Гарашанин), Јорик (лик из *Хамлета* – Љубомир Недић), Риск (из *Сна леиње ноћи* – Слободан Јовановић), Тентетњиков (личност из Гогољевог *Ревизора* – Јован Скерлић), Ленски (из Пушкиновог *Ојеџина* – Милета Јакшић);

Четврта класификација односи се на псеудониме измишљених, исконструисаних имена и презимена: Уздах Сутончић (др Милош Ђорић), Сава Дринчић (по рекама Сави и Дрини – Младен Ђуричић), Slavoljub Slavončić (Лука Илић – Ориовчанин), Тамбуров, Гајдашевић, Кртомесић (Илија Огњановић), Храбрено (Андреја Ристић), Биослав (Војислав Рашић).

Последњу, пету групу псеудонима чине произвољно узети графички знаци, слово, бројеви, симболи, шифре, речи и изрази – наши и страни: (грчко ро – Љубомир Стојановић), Z (Милан Ракић), х, у, z (Живојин Балугџић), Incognitus (Александар Протић), Непознати (Божидар Ковачевић), Semper idem (Димитрије Живаљевић), Нетко (Љубомир Недић), Ми (Васа Пелагић), Човек који се смеје (Душан Поповић) итд.⁹

Закључна свођења послужила су Миливоју В. Кнежевићу да истакне начине потписивања испод изабраног псеудонима, а избор „графичке маске“ кореспондира са личним пишевим мотивима. Посебан проблем у псеудонимологији представља дешифровање потписаних аутора, понекад се истим именима и презименима, надимцима и географским ознакама потписује више аутора. Збирка која је штампана у часопису *Библиошечар*,

⁹ Миливоје В. Кнежевић, „О нашим псевдонимима“, *Библиошечар*, 1949, 3, 273.

побудила је многе да својим прилозима допуне и расветле аутентичност бројних стваралаца у многим областима.

ИСТОРИЈА ПРИКУПЉАЊА ГРАЂЕ

Прикупљање, обрада и сређивање података који се односе на псеудониме наших писаца оригиналних дела на нашем и страним језицима, по речима Кнежевића, значило је да псеудонимологија улази у општу библиографију. Постанак збирке заснован је на објављеној изворној библиографској грађи о нашим писцима. Извори података нису били посебно издиференцирани по струкама у Кукуљевићевој *Библиографији хрватској* (1860) и *Библиографији* Стојана Новаковића (1869). Тек је Јован Скерлић 1908. дао свом ученику Михаилу Д. Милинковићу да као тему семинарског рада направи *Речник псеудонима у српској књижевности*. Резултати тих прегнућа су били ефектни, али су се прикупљени подаци изгубили у ратним околностима. После Првог светског рата податке су прикупљале две библиотекарке: Милица Продановић у Универзитетској библиотеци и Људмила Михаиловић у Народној библиотеци у Београду.¹⁰

Коришћени извори за Кнежевићеву збирку били су тројаки: 1. Рукописни извори који нису бројни; 2. Штампани извори – књиге и периодика; међу њима су најкорисније монографије; 3. Усмени извори – потекли од самих писаца, уредника и чланова редакција. Дешифрација псеудонима је од великог значаја и у том послу највећи допринос могли су да дају сами писци, уредници и уредништво. „Осим уредника, дешифрације врше биографи, библиографи, књижевни историчари, и научни радници – истраживачи пишевог живота и рада. На основу података у архивама или према рукописима из пишеве посмртне заоставштине или према библиографијама њихових радова које су сами саставили долази се дешифрација, које су дотле биле непознате.”¹¹ Заmrшенији случајеви откривања ауторства захтевају трагања и проналажење посреднијих путева у кључевима решавања псеудонима. Суштина овог истраживачког посла односи се и на проверавање, јер се дешавају погрешке при приписивању једног дела другом писцу са истим псеудонимом. Обрада псеудонима извршена је према категоријама „нерешен” и „решен”. Нерешени су добили сумарне библиографске потврде, а обрада решених заснована је на објашњењу постанка и порекла и информативним подацима. Решени псеудоними подељени су на: „индексе” и „писце”: „Индекс решених псевдонима је уствари само њихов списак даје са упутом на писца и служи као средство сналажења у збирци по псевдониму; одељак „Писци” даје сва потребна обавештења

¹⁰ Миливоје В. Кнежевић, „Збирка наших псевдонима”, *Библиотекар*, 1949, 4, 391.

¹¹ Исто, 393.

у вези са дешифрацијама и служи за сналажење по писцу. Након ових уводних ставова и методолошке оријентације, Миливоје Кнежевић је приложио попис нерешених псеудонима, делећи их на „словне“ и „несловне знаке“. Примере је нашао у библиографији југословенске штампе која је објављивана код нас и у иностранству.

РЕШЕНИ ПСЕУДОНИМИ

Пошто је прикупио референтну грађу, Миливоје В. Кнежевић почиње да објављује индексе решених псеудонима на основу словних знакова, најчешће иницијала, потом коришћењем и убацивањем средњег слова (очевог имена), комбинација са инверзијама и безброј других начина. Методолошки приступ у првом броју *Библиошекара* из 1950. године односи се на разрешења словних знакова, а потом и у комбинацији са изабраним речима по азбучном реду. Псеудоними су од почетка сложени по азбучном реду, и то тако што је сваки узиман као целина, без обзира да ли је састављен од једног слова или више речи. Касније су аутори били препознатљиви писци баш по својим псеудонимима, попут Абердар (Милан Кујунџић), Бен-Акиба (Бранислав Нушић), Библиофил (Добросав Ружић), Велмар (Владимир Јанковић), Даничић (Ђура Поповић), Дис (Владислав Петковић), др Ј. Б. (др Милан Јовановић Батут), Жикишон (Живојин Јовановић), Zagorka или Ružica Zagorska (Marija Jurić), Марамбо (др Војислав Јовановић), Милош Светић (Јован Хацић), Мир-Јам (Милица Јаковљевић), Чика Јова, Змај Јова (Јова Јовановић), Чубро Чојковић-Сарајлија (Сима Милутиновић Сарајлија) и други.¹²

И сам аутор је користио псеудониме за своје име и презиме; налазимо знакове (четири звездице распоређене на четири угла ромба),¹³ његове иницијале и различита имена и презимена на латиници и ћирилици: М. V. K., Mi, Milan Ilić, Miladin Pantelić, Milo Borić, Albert Courbier, али и Милан Илић, Коста Миливојевић, Коста Милорадовић, Станко Јелић.¹⁴ Међу решеним именима имамо и неколико која припадају Станиславу Винаверу – Англикус, Гојхлин Јуниор, Трајко Ћирић, а пописана су у *Библиошекару* бр. 1, 1950. године. Узимајући на почетку примере словних знакова, слогова, речи, стварна, измишљена и страна имена, као и различите комбинације и ознаке из часописа *Босанска вила*, *Дело*, *Срђ*, *Српски дневник* и *Наше доба*, касније је то проширио и на бројне прилоге у осталим издањима. Као ознаке за имена коришћене су математичке и симболичке ознаке, бројеви и други симболи у необичним распоредима и комбинацијама.¹⁵

¹² *Библиошекар*, 1950, 1, 26–54.

¹³ Исто, 54.

¹⁴ Исто, 26–54.

¹⁵ Примере илустрација различитих знакова из *Српског дневника* и *Наше доба* налазимо у наведеном *Библиошекару*, бр. 1, стр. 27.

Образложења о мотивима прикривања правог имена су различита; често се везују за географско порекло, симпатије према одређеним личностима, књижевним ликовима и породичним изабраницима. „Што се тиче словних знакова не мање, и ту је дошло до израза њихова тежња ка чудном и интересантном прикривању, како иза појединих малих и великих, написаних и испуштених слова, слогова, делова речи и њихових спојева, и друге ономастичке метаморфозе и читаве изразе, тако и иза обрта правих имена и презимена, иза њихова предвајања и њихова имена, речи и израза и иза имена из митологије, историје, књижевности итд, или чак и имена узетих из својих дела (Лазар Комарчић, Момчило Милошевић), а да не говоримо о оним произвољно узетим или и по ћуди маште измишљеним именима и презименима, која често представљају извесну поетизацију родног краја, породице (по оцу, по мајци, по сестри итд), народности и других појмова стилизованих аналогно правим именима и презименима (Правдић, Правичић, Правдиновић, Правко, Родољубовић итд).”¹⁶

Увиђајући да је ауторство најбитније као разрешење псеудонима, Миливоје В. Кнежевић у бројевима *Библиошекара* (1950, 2–3) набраја презимена и имена писаца по азбучном реду, а у оквиру одреднице наведени су псеудоними и конструкција података. Као пример наводимо писца Александра Г. Авакумовића: псеудоним „Алгав” представља комбинацију првог слога имена, иницијал очевог имена и првог слога презимена, све то дато као једна реч – уз то су и библиографски подаци о издањима која је аутор потписао под наведеним псеудонимом.¹⁷

„У прилог решавања нерешених псевдонима њихово објављивање показало се као корисно, јер су заслугом сарадника у доброј мери они већ објављени прешли у део збирке решених псевдонима.” У обиљу примера решених псеудонима налазимо да су неки писци имали више њих; занимљиви су примери који се односе на познате писце или научнике. Налазимо потписе попут: Један бирач, Један дипломата, Један канонист, Један новинар, Један православни родољуб, Један пријатељ правде и правде, Један стари либерал и слични. Ако узмемо као пример др Јована Јове Јовановића Змаја, онда је потребно навести много примера: З. Ј. Ј., Зм., Змај (псеудоним преузет из назива листа који је уређивао), Змајова, Ј. Ј., М. И. Шајкаш, Осијан, Радан, Смлеван Кадислав Плаћански (иронија у песми „Јутутунска народна химна” на улизичке песме Каћанског кнезу Михаилу), Чики – Јова, Чика Јова.¹⁸ Др Милан Костић ће послати нове прилоге разрешењу псеудонима састављених од словних и несловних знакова везаних за име песника Јове Јовановића.

¹⁶ *Библиошекар*, 1950, 2–3, 155–156.

¹⁷ Авакумовић, Александар Г. сарађивао је под псеудонимом „Алгав” у *Српском књижевном гласнику*, *Библиошекар*, 1950, 2–3, 156.

¹⁸ Збирка псеудонима, одредница Јовановић-Змај, др Јован, *Библиошекар*, 1950, 371.

Обимна грађа пописаних псеудонима и имена писаца допуњавана је прилозима других сарадника побуђених да приложе разрешења или исправке током објављивања у наставцима *Библиошекара* у периоду од 1949. до 1955. године. Током 1956, 1957. и 1958. *Библиошекар* је објављивао прилоге о псеудонимима, понекад је то била допуна Кнежевићевих решења, али и позамашна грађа ревносих библиотечких истраживача. Прве допуне „Збирци наших псевдонима“ примило је уредништво *Библиошекара* и објавило на крају Кнежевићевог азбучног регистра у првом броју из 1950. Референтна разрешења послали су као прилоге: Харалампије Поленаковић – професор Универзитета у Скопљу, Фрањо Кестерченек – управитељ Градске библиотеке у Дубровнику, Људмила Михаиловић и Никола Т. Петровић.¹⁹ Реакције су биле драгоцене и целисходне, око осамдесет допуна у шест одељака први је објавио истраживач псеудонима др Милан П. Костић – научни сарадник Државног архива у Београду, користећи нове библиографске изворе. Допуне су се односиле на индекс и попис писаца решених псеудонима из *Библиошекара* бр. 4/1949. годину.²⁰ Димитрије Кирилович и Душан П. Берић из Градске библиотеке у Сплиту, такође, су приложили своје допуне збирци псеудонима наведених у *Библиошекару* бр. 4/1949.²¹

Погрешни наводи и штампарске грешке Кнежевићевог индекса и пописа мотивисале су и друге сараднике *Библиошекара* да приложе нове допуне. Љубомир Никић је међу првима послао исцрпније допуне. Занимљиве су: „Један почасни члан“ (Михаило, митрополит српски у *Гласнику СУД*, X); „Један Српски државник“ (Јован Ристић, *Ошацибина*, XXVI); „Један стари војник“ (Јован Јоца Стефановић-Вировски, *Ошацибина*, VIII); Стојан Новаковић је, поред осталог користио и потпис „Шар-Планинац“.²² Одредница „Живко Скриптовић“ је образложена опширним подацима. Позивајући се на Јанка Шафарика, Стојан Новаковић је објаснио да се тај псеудоним односи на Миљка Радоњића²³ коме се приписује „књижица“ *Србије џлачевноје џакиџорабошченије леџа 1813*. (објављена у Млецима 1813). Љубомир Никић је у неколико наставка *Библиошекара* (бр. 4/1956. и бр. 1–2/1957) објавио новопронађена решења псеудонима.

¹⁹ Прилози „Збирци наших псевдонима“, *Библиошекар*, 1950, 1, 54.

²⁰ Прилози „Збирци наших псевдонима“, *Библиошекар*, 1950, 2–3, 373–377.

²¹ Димитрије Кирилович, Душан П. Берић, Прилози „Збирци наших псевдонима“, *Библиошекар*, 1950, 2–3, 177–178.

²² Љубомир Никић, „Решења нерешених псевдонима објављених у *Библиошекару* I (1949, стр. 41–425“, *Библиошекар*, 1951, 1–2, 35–39.

²³ Миљко Радоњић је у Србији 1811. био министар иностраних дела, али је 1812. избачен из службе. После пропасти Србије 1813. отишао је у Трст. Потекао је са Рудника, а васпитавао се у Аустрији. Књигу му је издао П. Соларић. *Библиошекар*, 1951, 1–2, 36.

Алекса Шантић је потписивао своје песме у *Јавору* за 1892. годину под својим именом „Алекса”. Јован М. Јовановић потписивао се псеудонимима „Ин” и „Иностранци” у чланцима спољнополитичког карактера у *Српском књижевном гласнику* између два рата.²⁴ Под женским именом „Велинка”²⁵ Јован Јовановић Змај потписао је низ својих песама; песме у *Даници* за 1868. изашле су под комбинованом шифром М. Ј. Шајкаш.²⁶ Угледајући се на Змаја под псеудонимом „Змајски” објавио је песме у *Народној одбрани* Стеван П. Бешевић.²⁷

Сарадници *Суботичких новина* — „значајни чиниоци политичког и друштвеног живота Буњеваца и Шокаца јављали су се под разним псеудонимима у жељи да пред властима задрже свој инкогнито, да се на тај начин спасу разних малтретирања, прогањања, презира.” По алфabetском реду потписе је прикупио Младен Карановић, а као прилог објавио Јосо Шокчић. У том тексту издваја се име Младена Карановића који се потписивао различитим именима и презименима: Добрурад, Искреновић, Истинић, Истински, Истиновић, Јоле, Љуба Милованов, Љубинко, Маказаровић, Раде Неимар итд.²⁸

Сакупљачи псеудонима, наставили су да објављују резултате својих истраживања и после објављивања Кнежевићевих прилога у периоду 1949–1955. Др Перо Шоћ је у више наставак заступљен у „Збирци псеудонима”; у последњем прилогу *Библиошекара* из 1958. године највећи број различитих потписа односи се на Стојана Новаковића. Њих је истражио Радмило Димитријевић у *Прилозима за књижевност, језик, историју и фолклор* (св. 1–2, 1958, стр. 202–218). Стојан Новаковић се потписивао различитим именима, иницијалима и знацима: Dardanus, X, S-li, 2X2=X-X, K. H., K. H-ић, Костадин, Коста Новаковић, Нов, Оценитељ, Ст. (грчким словима), Шарпланинац, Шапчанин, Ш-п итд.²⁹ Допуне збирци Петар Шоћ објавио је у *Библиошекару* бр. 3/1954, 167–169; бр. 1–2/1955, 52–54; бр. 3–4/1955, 188–201; бр. 3–4/1957, 198–203.³⁰

Као свестрани познавалац библиотекарства Кнежевић је у последњем прилогу своје збирке навео и библиографију важних штампаних извора: каталога, библиографија, периодичних и других издања, како би послужили као путоказ његовим настављачима. Издвајамо: *Кашалој Народне библиотеке у Београду. 1. Књижевност српска* (Београд, 1894), *Кашалој Матице српске. I Српска књига 1494–1847*. др Димитрија Кириловића (Нови

24 Прилози „Збирци наших псевдонима”, *Библиошекар*, 1951, 1–2, 136.

25 Исто, 134.

26 Слобода Комадинић, Прилози „Збирци псеудонима”, *Библиошекар*, 1951, 3–4, 40.

27 *Библиошекар*, 1951, 1–2, 134.

28 Јосо Шокчић, „Ко је ко у Суботичким новинама?”, *Библиошекар*, 1951, 1–2, 133–134.

29 Др Перо Шоћ, „Прилози Збирци наших псеудонима”, *Библиошекар*, 1958, 2–3, 141.

30 Исто, 139–142.

Сад, 1950), *Каталоги издања 1901–1936 издавачкој и књижарској предузећа Геца Кон А. Д.* (Београд, 1935), *Српска библиографија за новију књижевност 1741–1867*. Стојана Новаковића, *Библиографија јужнословенске повремене штампе до краја 1934 године*. (Београд, 1935), *Библиографија српско-хрватске драмске књижевности* Владана Јовановића (Београд, 1907), *Bibliografija hrvatske dramske i kazališne književnosti* (Zagreb, 1948), *Bibliografija knjiga ženskih pisaca u Jugoslaviji* (Beograd, Ljubljana, Zagreb, 1936), *Poljoprivredna bibliografija FNRJ za 1946 god.* (Beograd, 1948), *Jadertina croatica (Bibliografija knjiga, časopisa i novina izdanih na hrvatskom ili srpskom jeziku u Zadru. Dio 1, Knjige Vjekoslava Maštrovića* (Zagreb, 1949), *Slovenska bibliografija za 1907–1912*. Janka Šlebingera (Ljubljana, 1913) и многе библиографије преузете из периодичних издања.³¹

Последњи прилог о псеудонимима разрешио је М. Орешковић и штампао у *Библиошекару* бр. 3/ 4 из 1964. Међу разрешеним потписима су:

BRENER Leo: *Altrussische Kulturbilder*. Darmstadt, 1917. (Pisac: Gopčević Spiro. Pod.: Almanah Bošković. Zagreb, 1953, str. 196)

ЕДАН родољубац. Глас савести народу српском. У Новом Саду, 1863 (Писац: Милутиновић Урош. Под: Каталог Градске књижнице – Загреб)

ДРАГОРСКИ Б.: Кадрo живота. [Пјесма] у „ИЗРАЗУ“, 1940. (писац Рацин Коста. Под.: Вјесник, 1962, бр. 5668, стр. 11)

КАЛАН Петер у „ДЕЛУ“, 1942–VI. (Кидрич Борис. Под.: Сабрана дела, I)

СРБИНИЋ Миливој у „Србобрану“, 1891. (Писац: Митровић Миливој Александар. По.: проф. Ј. Цанки)

ТАСИНА писма, Београд, 1898. (Писац: Миленковић Таса. Под.: Каталог Градске књижнице – Загреб)

VEGA Georg von: *Logarithmische, trigonometrische und andre Tafeln*. Berlin, 1783. (Pisac; Veba Juraj. Pod.: Almanah Bošković. Zagreb, 1953, str. 195. i „Vjesnik“ 27 / III 1958).³²

Циљ овог рада је да подстакне библиотечке стручњаке и истраживаче да се посвете оваквом минуциозном и пипавом послу откривања псеудонима, јер се у бројним научним и стручним областима многи писци потписују управо псеудонимима и то се евидентира као библиографски податак, без подробнијих сазнања ко се скрива иза изабраног имена.

31 „Библиографија важнијих штампаних извора“, *Библиошекар*, 1955, 3–4, 184–187.

32 М. Орешковић, „Збирка наших псеудонима – ПСЕУДОНИМИ“, *Библиошекар*, 1964, 3–4, 212.

ЛИТЕРАТУРА

1. Библиошкар, 1949, 3.
2. Библиошкар, 1949, 3.
3. Библиошкар, 1949, 4.
4. Библиошкар, 1950, 1.
5. Библиошкар, 1950, 2–3.
6. Библиошкар, 1951, 1–2.
7. Библиошкар, 1951, 3–4.
8. Библиошкар, 1955, 3–4.
9. Библиошкар, 1958, 2–3.
10. Библиошкар, 1964, 3–4.
11. Vladimir Jokanović; Emil Popović; Miloš Stojanović, *Mala jugoslovenska enciklopedija bibliotekarstva* (Beograd: Nova knjiga, 1988).
12. Иван Клајн; Милан Шипка, *Велики речник страних речи и израза*, 3. допуњено и исправљено изд. (Нови Сад: Прометеј, 2008).

CONTRIBUTION OF MILIVOJE V. KNEŽEVIĆ TO STUDYING PSEUDONIMS

Summary

It is very important for the library profession to continue the research on pseudonym detection in contemporary library practice. Starting from the fact that our pseudonymology has not been studied a lot, in this work we have tried to introduce reference articles of solved and unsolved pseudonyms which have been published since the second decade of the journal - *The Librarian*. Great credit in the field of pseudonymology belongs to Milivoje V. Knezević, who published the findings from this field in *The Librarian* in the period of 1949 to 1956. He turned the valuable material on Yugoslavian pseudonyms ('psevdonimima') into a book - *The Dictionary of our Pseudonyms (Rečnik naših psevdonima)*. Unfortunately, that manuscript has not been published yet. From the texts written by Milivoje V. Knezević we find out the data about many book lovers, librarians and other similar topics referring to the librarianship. The greatest accomplishment of Milivoje V. Knezević is that he enriched the Yugoslavian bibliography of pseudonyms and encouraged several associates to collect the data related to the enigma of pseudonyms in our literature.

Keywords: pseudonyms, pseudonymology, collection of pseudonyms, Milivoje V. Knežević, journal *The Librarian*.